

NASTANAK TRŽIŠNE PRIVREDE

Merkantilizam i Fiziokratizam

Dr JOVAN ĐURAŠKOVIĆ

NASTANAK TRŽIŠNE PRIVREDE

NASTANAK TRŽIŠNE PRIVREDE – uzroci

Razvoj trgovine i geografska otkrića

Trgovac izlazi iz feudalnog „mraka“ kao društveno uticajan subjekat

Colombo i Vasco De Gama
(kraj 15. vijeka)

Otkrivanje novih teritorija donosi Evropi egzotične proizvode i **ogroman priliv srebra i zlata**

Stvaranje internacionalnih korporacija u 17. vijeku
(**Istočnoindijske kompanije**)

NASTANAK TRŽIŠNE PRIVREDE – uzroci

Monetizacija...Krstaši...Papske finansije

- ▶ Zamjena fizičkih ekonomskih ciljeva novčanim
- ▶ Sva imovina i dugovanja izražavaju se u novcu (novac i kapital)
- ▶ Krstaški ratovi stvaraju najveću monetarnu ustanovu u Evropi – Rimsku katoličku crkvu
- ▶ Od početka 13. vijeka Vatikan postaje predvodnik finansijskih operacija u Evropi (porezi, privilegije, indulgencije)

NASTANAK TRŽIŠNE PRIVREDE – uzroci

Kolonije...Trgovanje robovima...Reformacija

- ▶ Stvaranje kolonijalnog carstva
- ▶ Robovski rad u funkciji razvoja kapitalističke proizvodnje i trgovine
- ▶ **Osnivanje protestantizma** – podržavanje individualizma

Marthin Luther
(1483-1546)

NASTANAK TRŽIŠNE PRIVREDE – uzroci

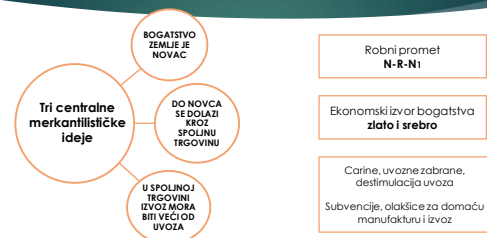
Eksploatacija zemlje...Apsolutizam

- ▶ Privatizovanje zajedničke zemlje od strane plemstva
- ▶ Egzodus stanovništva u urbane cjeline
- ▶ Apsolutne monarhije posredno utiču na afirmaciju kapitalizma

MERKANTILIZAM

- **Merkantilizam** je **prva škola ekonomske misli**
- **Dva centra moći** – **trgovci kapitalisti** i **monarh**
(Materijalne stvari postaju cilj ljudske aktivnosti)
- **Raskid sa etičkim postulatima** Aristotela i Tome Akvinskog
(kamata legitiimna, pravedna cijena van fokusa)
- Negativan odnos prema cjenovnoj konkurenciji – **stvaranje monopola/korporacija**

MERKANTILIZAM

MERKANTILIZAM – dvije faze (prema A.Smitu)

Merkantilni sistem
(1450-1750)

Rani merkantilizam
(1450-1600)

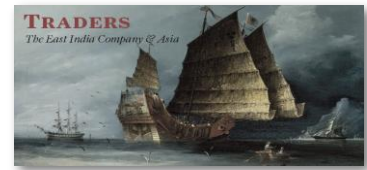
Bulionizam (bullion) – Cilj je pozitivna novčani bilans. Zabranjen svaki odliv zlata iz zemlje. Pažnja posvećena sferi prometa, proizvodnja zanemarena.

Pozni merkantilizam
(1600-1750)

Cilj je pozitivan trgovinski bilans. Važno podsticanje proizvodnje, zanata i trgovine. Državni intervencionizam intenzivan.

MERKANTILIZAM – predstavnici

► **Tomas MAN** (Thomas Mun, 1571-1641) je čuveni londonski trgovac i jedan od rukovodilaca *Istočno-indijske kompanije*

MERKANTILIZAM – predstavnici

► Njegovu knjigu *Blago Engleske od spoljne trgovine* Marks smatra „merkantilističkim jevanđeljem“

„Mi se možemo držati pravila da godišnje prodajemo strancima svoje robe za veću sumu nego što mi trošimo njihove robe... **Zaključili smo da 25% smanjenja cijene nekih roba, može povećati 50% prodatu količinu.**...Ali kada ih **jeftinim proizvodima istisnemo** iz ovog poduhvata i kada **kasnije ponovo obnovimo našu visoku cijenu**, opet ćemo moći da se koristimo ranijim sredstvima.“

MERKANTILIZAM – predstavnici

KOLBER

(Jean-Baptiste Colbert, 1618-1683) ministar finansija u doba Luja XIV pune 22 godine

Merkantilizam u Francuskoj poznat pod nazivom **Kolberizam**

Kao radikalni merkantilista **kreirao veoma intervencionističku politiku** u svim oblastima privredivanja

FIZIOKRATIZAM

- U drugoj polovini 18. vijeka nastao veoma inovativan francuski doprinos ekonomskoj misli
- Fiziokratizam (*fizio-priroda, kratos-vladavina*) je jedna od najhomogenijih ekonomskih škola, poznata i kao **škola ekonomista**
- U središtu ekonomskog koncepta – **poljoprivreda kao jedina produktivna djelatnost**

FIZIOKRATIZAM – osnovni postulati

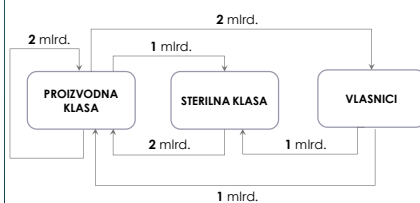
- 1) Osnovno polazište fiziokratije je da ekonomskim ponašanjem vlada zakon prirode („**droit naturel**“)
- 2) Izuzetno važna **zaštita privatnog vlasništva** koje proizilazi iz individualnog prava kao prirodnog prava
- 3) Vodeće pravilo u vladanju je neintervencionizam **Laissez faire, laissez passer - Laissez faire de la nature**. („*Neka stvari idu svojim tokom. Sloboda prirodi.*“)

FIZIOKRATIZAM – osnovni postulati

- Fiziokrate izvor bogatstva vide u poljoprivrednoj proizvodnji koja jedina stvara **čist (neto) proizvod** („*produit net*“)

FIZIOKRATIZAM – Keneov model reprodukcije (Ekonomske tablice – Tableau economique)

Francois Quesnay
(1694-1774)

Merkantilizam

vs.

Fiziokratizam

- 1) Bogatstvo se sastoji u **NOVCU**
- 2) Izvor bogatstva je u **SPOLJNOJ TRGOVINI**
- 3) Osnovni oblik kapitala je **TRGOVAČKI KAPITAL**
- 4) Višak vrijednosti se javlja u obliku **KAMATE**
- 5) Razmjena je **NEEKVIVALENTNA**
- 6) Politika **INTERVENCIJIZMA**

- 1) Bogatstvo se sastoji u **UPOTREBNIM VRIJEDNOSTIMA**
- 2) Izvor bogatstva je u **POLJOPRIVREDNOJ PROIZVODNJI**
- 3) Osnovni oblik kapitala je **PROIZVODNI KAPITAL**
- 4) Višak vrijednosti se javlja u obliku **RENTE**
- 5) Razmjena je **EKVIVALENTNA**
- 6) Politika **LAISSEZ FAIRE**